

Голові разової спеціалізованої вченої ради
у Львівському державному
університеті внутрішніх справ
доктору юридичних наук, професору
заслуженому юристу України
Ірині ГЛОВЮК

ВІДГУК

офіційного опонента

**кандидата юридичних наук, доцента Рогальської Вікторії Вікторівни
на дисертацію Самойленка Сергія Васильовича на тему:
«Основи методики розслідування провокації підкупу»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дослідження. Первинним етапом оцінки змісту дисертаційного дослідження є визначення актуальності роботи, та нагальності вирішення завдань, які у ній поставлені. Законодавець у 2012 році з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) докорінно змінив не лише завдання кримінального провадження а і суттєво трансформував та впровадив нові інститути за допомогою яких учасники кримінального процесу ці завдання виконують, проте статистичні данні, що наведені в дисертації свідчать про те, що досудове розслідування за фактами провокації підкупу жодного разу не закінчувалося складанням обвинувального акта та направленням його до суду, що також підтверджено даними моніторингу Єдиного реєстру судових рішень, де немає жодного вироку, винесеного судом за ст. 370 Кримінального кодексу України (далі- КК України). Так, відповідно до наданої інформації, у 2017 р. було зареєстровано 39 таких фактів, у 1 з яких особі повідомлено про підозру, 29 закрито; у 2018 р. – 52, з них у 2 випадках повідомлено про підозру, 24 закрито; у 2019 р. – 55; у 2020 р. – 42; у 2021 р. – 41, 1 підозра; у 2022 р. – 31; упродовж першого півріччя 2023 р. – 28. Отже, на підставі зазначеного, можемо констатувати відсутність на сьогоднішній день дієвих механізмів притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які підозрюються у вчиненні злочину,

передбаченого ст. 370 КК України та наявної ефективної методики розслідування провокації підкупу, що негативно впливає і на виконання завдань кримінального провадження під час розслідування цих видів злочинів і як цілком вірно зазначає дисертант не дає змогу нейтралізувати шкоду, заподіяну провокаційними діями службової особи, а також запобігти нерациональним додатковим зусиллям правоохоронних органів.

Незважаючи на те, що в українській правовій науці є достатня кількість праць вчених, що присвячені кримінально-правовим, кримінологічним, кримінальним процесуальним та криміналістичним аспектам підкупу, зокрема ці питання висвітлювалися у роботах таких науковців, як: Ю. В. Абакумова, О. П. Бабіков, О. С. Бондаренко, Д. М. Горбачов, Р. Г. Григор'єва, Г. П. Жаровська, М. Б. Желік, О. О. Кваша, В. В. Комар, К. В. Константінов, В. В. Кострицький, І. С. Ковальова, К. К. Овод, Р. С. Орловський, Я. В. Ризак, М. В. Рябенко, О. С. Перешивко, В. В. Плекан, О. С. Ус, В. Я. Цитряк, Ю. О. Чернега, О. Д. Ярошенко, Ю. О. Андрейка, О. В. Баганець, О. О. Буряк, С. В. Олійник, О. В. Пчеліна, М. А. Погорецький, О. Ю. Татаров, І. Л. Федоренко, О. О. Харлов, А. В. Шевчишен, Д. О. Шумейко та інших, водночас велика кількість питань щодо особливостей методики розслідування провокації підкупу залишається досі не дослідженими. Безумовно, невизначеність науки та неоднозначність практики негативно впливає на кримінальний процес в цілому та на досягнення завдань кримінального провадження.

Про актуальність роботи свідчить також її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами: дисертацію розроблено згідно зі Стратегією національної безпеки України (указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020). Крім того, роботу виконано відповідно до п.п. 1, 3, 8, 10, 14 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України № 454 від 11.06.2020) та Планів науково-дослідної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ (у межах теми «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти», номер державної реєстрації 0121U113930). Тема

дисертації відповідає науковому напрямку кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ, затверджена Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ від 30.12.2021 року (протокол № 5).

Ознайомлення з дисертацією дає підстави для певної **загальної оцінки роботи**. Дисертація оформлена згідно з Вимогами до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 року та у відповідності до Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року). Наукові положення дисертації за формою викладу зрозумілі, у смисловому значенні взаємопов'язані.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Значну увагу автор приділяє методології дослідження. Дисертант використав загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, які обрані з урахуванням поставленої мети, завдань, об'єкта та предмета вивчення, зокрема: діалектичний метод дав змогу дослідити процес провокації підкупу та його розслідування як цілісні явища у взаємозв'язку їх елементів. Використання формально-логічного методу допомогло визначити комплекс процесуальних дій, які застосовуються у процесі виявлення та розслідування кримінальних правопорушень розглядуваної категорії (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). У дослідженні наукових позицій щодо теоретичних і практичних аспектів формування криміналістичної характеристики, типології слідчих ситуацій та версій використано порівняльно-правовий метод (підрозділи 1.1, 1.2). За допомогою методів аналізу та синтезу висвітлено основні наукові підходи до розгляду поняття криміналістичної характеристики та наукові погляди на структуру її елементів (підрозділ 1.2); проаналізовано поняття слідчих

ситуацій, версій і на їхній основі запропоновано авторську класифікацію ситуацій та версій під час розслідування досліджуваного виду кримінального правопорушення (підрозділ 2.1); здійснено аналіз форм використання спеціальних знань під час розслідування провокації підкупу шляхом залучення спеціаліста до проведення окремих процесуальних дій та призначення судових експертиз (підрозділ 3.3.). Завдяки методу системно-структурного аналізу визначено зв'язок між елементами криміналістичної характеристики провокації підкупу, обставинами, які підлягають встановленню, та засобами їх з'ясування (підрозділи 1.2, 2.1). Мисленнєве моделювання, експеримент і прогнозування забезпечили перевірку суджень автора стосовно особливостей встановлення обставин події провокації підкупу, використання сформульованих ним наукових рекомендацій (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). Соціологічні методи (вибірки, опитування шляхом анкетування) використано для формування комплексу питань та одержання від респондентів відповідей на них щодо проблем, які охоплюються темою дослідження, а статистичне зведення – для узагальнення в абсолютних і відносних величинах результатів опитування та вивчення матеріалів практики розслідування розглядуваної категорії злочинів (розділи 1–3).

Належними є законодавча та доктринальна бази дослідження відповідної сфери регулювання суспільних відносин, яка складається з Конституції України, міжнародно-правових актів, ратифікованих Україною, КПК, КК, інших законів й підзаконних нормативно-правових актів України, законодавства іноземних держав, рішень Європейського суду з прав людини. Теоретичну основу роботи склали наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців та практиків кримінального процесу, криміналістики і права.

Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджена якісним аналізом наявних літературних джерел, перелік яких складається з 175 найменувань.

Репрезентативною є емпірична база дослідження, яку становлять результати аналізу 52 кримінальних справ (проваджень) за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 368, 369, 369-2, 370 КК

України, що перебували на стадії досудового розслідування/розглядалися судами України впродовж 2015–2023 рр., та опитування шляхом анкетування 73 практичних працівників (працівників слідчих, оперативних підрозділів, прокуратури), які брали безпосередню участь у розслідуванні кримінальних проваджень, передбачених ст.ст. 368, 369, 369-2, 370 КК України; власний досвід дисертанта у розкритті та розслідуванні кримінальних проваджень щодо провокації підкупу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що здійснена робота є однією із перших в Україні після прийняття КПК 2012 року комплексним науковим дослідженням у якому одержано нові результати у вигляді обґрунтованих висновків щодо особливостей розслідування провокації підкупу. Комплексний підхід до опрацювання та аналізу наукових джерел та законодавчих норм, аналітичні здібності автора, створили основу до формулювання власних наукових положень, висновків, рекомендацій щодо нормативного забезпечення та процесуального порядку розслідування цих кримінальних правопорушень.

До найважливіших положень, що містять наукову новизну, на думку опонента, слід віднести наступні: формулювання теоретичних уявлень про повноструктурні та неповноструктурні способи вчинення злочину на прикладі практики розслідування провокації підкупу а також аргументація необхідності внесення змін до КПК України, зокрема до ст. ст. 236, 268.

Слушними та вельми актуальними є й інші пропозиції дисертанта, зокрема пропозиція щодо удосконалення класифікації типових слідчих ситуацій початкового й наступного етапів розслідування, та формулювання з їх урахуванням алгоритмів дій слідчого в ході розслідування провокації підкупу.

Таким чином, ступінь наукової новизни дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальності 081 «Право».

Практичне значення роботи Самойленка С.В. полягає у тому, що наукові положення, сформульовані у дисертації, можуть бути використані у різних сферах діяльності: а саме: науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення та вдосконалення теоретичних основ методики розслідування провокації підкупу; практичній діяльності – для вдосконалення діяльності з виявлення, запобігання та розслідування злочинів досліджуваної категорії (акт впровадження Територіального управління Державного бюро розслідувань у місті Хмельницькому від 30 листопада 2023 р.); освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів злочинів», а також з метою підготовки відповідних розділів навчальних посібників і методичних рекомендацій із вказаних дисциплін (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 14 червня 2023 р. № 57).

Про належний рівень **апробації та впровадження результатів дисертації** свідчить участь дисертанта у п'яти науково-практичних заходах з публікацією тез доповідей. Результати дослідження також апробовані у чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України.

Зміст та оформлення дисертації. Дисертація характеризується логічним і чітким змістовим наповненням, відповідно до плану. Архітектоніка забезпечує комплексність та системність опрацювання проблематики. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які охоплюють шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі дисертації «Стан дослідження та криміналістична характеристика провокації підкупу» автор зосередив увагу на загальнотеоретичних аспектах досліджуваної проблематики, а саме: на ґрунтовному рівні здійснив огляд літературних джерел у галузі кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності стосовно провокації підкупу, їх виявлення та розслідування а також

проаналізував поняття і складові криміналістичної характеристики вищезазначеного злочину.

В другому розділі дисертації «Організація розслідування провокації підкупу», дисертантом досліджено обставини, що підлягають встановленню під час розслідування провокації підкупу, які об'єднано у три групи: загальні; особисті; додаткові а також визначено типові слідчі ситуації, версії та алгоритми дій слідчого під час розслідування зазначеного виду злочину.

Третій розділ дисертації «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях про провокацію підкупу» присвячено дослідженню тактиці проведення найбільш проваджуваним під час розслідування провокації підкупу слідчим (розшуковим) діям, а саме: огляду, освідуванню, допиту, обшуку і слідчому експерименту а також проаналізовано особливості використання спеціальних знань під час розслідування провокації підкупу та доведено, що в контексті вивчення основ методики розслідування кримінальних проваджень за фактами провокації підкупу доцільно зазначати про використання чотирьох основних форм застосування спеціальних знань: призначення судових експертиз; залучення спеціаліста до участі в проведенні слідчих (розшукових) дій; консультативна та довідкова допомога спеціаліста; безпосереднє використання слідчим спеціальних знань.

Робота побудована відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, є логічною, структурні елементи взаємопов'язані між собою, висновки - обґрунтовані та доказові, рекомендації - доцільні та витребувані для удосконалення вітчизняного кримінального процесуального законодавства. Дисертація виконана українською мовою. Стиль викладення матеріалу - науковий. Висновки відповідають поставленим завданням дослідження у межах обраного об'єкта та предмета, містять розроблені автором теоретичні наукові положення, практичні рекомендації. Текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Загалом, позитивно оцінюючи зміст дисертації Самойленко С.В. та наголошуючи на її відповідності вимогам до робіт, які подані на здобуття ступеня доктора філософії, вбачаємо за доцільне висловити особисту думку щодо окремих її положень та висновків, які можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час захисту роботи, або ж є такими, що потребують додаткової аргументації:

1) окремі наукові положення, що винесені на захист потребують конкретизації. Так, наприклад, на думку опонента, потребують уточнення положення щодо удосконалення змісту обставин, що підлягають установленню в процесі розслідування провокації підкупу та формулювання концептуальних положень щодо використання спеціальних знань під час розслідування провокації підкупу. Необхідність аргументувати основні наукові положення, які виносяться на захист, із зазначенням відмінності одержаних результатів від відомих раніше є обов'язковим, відповідно до вимог до оформлення дисертацій, затверджених Наказом Міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 року (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019);

2) у підрозділі 2.2 дисертантом виокремлено типові слідчі ситуації на початковому етапі з огляду на джерело відомостей щодо вчиненого кримінального правопорушення, проте в дисертації автор ґрунтовно дослідив лише три з них. Під час публічного захисту, було б все ж таки цікаво дізнатися від аспіранта, якими на його думку є типові версії та найбільш оптимальні алгоритми дій слідчого під час розслідування підкупу у випадку коли: 1) досудове розслідування розпочинається за результатами розслідування іншого злочину; 2) досудове розслідування розпочинається у результаті постановлення ухвали слідчого судді, на підставі розгляду скарги на дії, рішення чи бездіяльність, що полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань;

3) в 3 розділі дисертації, Самойленко С.В., ґрунтовно дослідив тактику проведення лише окремих процесуальних дій, а саме – огляду, освідування, допиту, обшуку, слідчого експерименту та експертизам. Поза увагою

дисертанта залишилися заходи забезпечення кримінального провадження, які також активно застосовуються під час розслідування вищезазначених злочинів, про що свідчать результати опитування практичних працівників (Додаток Б) та не достатньо дослідженими, на думку опонента, залишилися негласні слідчі (розшукові) дії, які, як зазначає сам дисертант, є «дієвим способом доказування під час провокації підкупу та виступають найпоширенішими процесуальними діями у цій категорії проваджень». Окрім того, введення воєнного стану в Україні та внесенням змін до КПК України Законами України: № 2201-IX від 14.04.2022 № 2108-IX від 03.03.2022, № 2110-IX від 03.03.2022, № 2111-IX від 03.03.2022, №2125-IX від 15.03.2022, № 2137-IX від 15.03.2022, № 2160-IX від 24.03.2022, № 2198-IX від 14.04.2022, № 2201-IX від 14.04.2022, № 2462-IX від 27.07.2022, № 3509-IX від 08.12.2023 зумовили істотні зміни у сфері кримінальної юстиції, зокрема і щодо проведення процесуальних дій, проте в дисертації Самойленко С.В. не здійснюється аналіз таких нововведень та їх впливу на здійснення розслідування провокації підкупу. Під час публічного захисту дисертації було б слушно дізнатися думку дисертанта з цих питань.

4) серед емпіричної бази дисертаційного дослідження не вбачається вивчення результатів опитування представників суддівського корпусу та сторони захисту щодо проблем правозастосування, які виникають під час розслідування провокації підкупу, а також можливих шляхів їх вирішення, що повною мірою не дає змогу оцінити ступінь обґрунтованості висновків та пропозицій дисертанта, зокрема стосовно сформульованих змін та доповнень до КПК України. Окрім цього, на думку опонента, робота значно б виграла у плані практичної складової, якщо б дисертант більш докладно дослідив релевантну практику ЄСПЛ та позитивний зарубіжний досвід більшої кількості держав щодо розслідування зазначеного виду злочину. Такий аналіз, на думку опонента, значно б посилив актуальність, достовірність та своєчасність проведеного дослідження.

Висловленні зауваження не зменшують цінність виконаної роботи, не носять принципового характеру, не впливають на загальне позитивне

враження від виконаного дослідження та сформульованих автором пропозицій.

Загальний висновок: за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, за оформленням, а також за кількістю та обсягом публікацій, повнотою опублікованих матеріалів, дисертація «Основи методики розслідування провокації підкупу», виконана Самойленком Сергієм Васильовичем є завершеною працею та відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затверджених Наказом Міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 року (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 № 341), а її автор – Самойленко Сергій Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Офіційний опонент:

**професор кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань**

**Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Вікторія РОГАЛЬСЬКА

Підпис Рогальської В.В. засвідчує:

**ректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ**

Олександр МОРГУНОВ